

KARIS KNAPSBY SVARTÅ SLOTTSPARK
UTGRÄVNING AV EN STENÅLDERSBOPLATS
FRÅN TYPISK KAMKERAMISK TID

Jan Fast 2004

INNEHÅLL

1. INLEDNING.....	1
2. KARIS KNAPSBY SVARTÅ SLOTTSPARK - Utgrävning av en stenåldersboplats.....	2
3. BOPLATSENS BELÄGENHET OCH TOPOGRAFI.....	3
4. UTGRÄVNINGSTEKNIK.....	3
5. UTGRÄVNINGSRISULTAT.....	4
5.1. Kulturlager.....	4
5.2. Fyndmaterial och datering av boplatsen	5
6. SAMMANFATTNING.....	5
7. NEGATIVFÖRTECKNING.....	6
8. DIAPOSITIVFÖRTECKNING.....	6
UTDRAG UR GRUNDKARTA.....	7
ÖVERSIKTSKARTA.....	8
KARTOR.....	9
BILDPLANSCHER.....	12

1. Inledning

Den kamkeramiska boplatsen i *Svartå slotts park* påträffades i september år 2000 i samband med att gropar för fyra statyfundament grävdes vid allén i slottsparken. I en av groparna upptäckte slottsherren Magnus Linder sotig jord och skörbrända stenar. I samband med en inspektion av platsen strax efter fyndet gjorts sållade undertecknad en del av jorden kring den uppenbara eldstaden. Fyndet bestod av avslag och föremålsfragment av kvarts, bergart och flinta tillsammans med några bitar typisk kamkeramik. Eldstaden undersöktes och dokumenterades av HuK Henrik Jansson den 9.10.2000. Mindre provutgrävningar av boplatsen har utförts under åren 2001 och 2003.

Den 31.5 - 11.6.2004 organiserades den tillsvidare sista provundersökningen av boplatsoområdet i slottsparken. I enlighet med Museiverkets önskemål placerades provgrävningsområdet en bit ifrån det centrala boplatsoområdet. Syftet var att undersöka delar av de närmast stranden belägna delarna av boplatsen som hittills inte provgrävts.

Som utgrävningsledare fungerade undertecknad och som avlönad forskningsassistent studerande Anu Seppälä. Arkeologiestuderande Lotta Friberg från Turun yliopisto deltog som ritare inom ramen för universitetets kurs i arkeologisk utgrävningsteknik. Som grävare fungerade ett tiotal amatörarkeologer och elever från Ekenäs gymnasium.

Helsingfors den 21.12.2004

Jan Fast

2. KARIS KNAPSBY SVARTÅ SLOTTSPARK **Utgrävning av en stenåldersboplats**

Fornlämningen

Fornlämningstyp: **Stenåldersboplats**

Datering: **Typisk- och sen kamkeramisk tid**

Klass: **Klass II**

Fornlämningen är välbevarad och ligger i en kulturhistoriskt mycket värdefull miljö.

Grundkarta: **2014 12 Kirkniemi**

Koordinater: **P= 6675853
I= 3324679
Z= 26-29 m.ö.h.**

Tidigare fynd **Kvartsavslag har påträffats i åkern söder om Svartå kyrka (ca 30 m.ö.h.).
Inspektions- och provgrävningsfynd från utgrävningen av eldstaden i slottsparken år 2000.
NM 33 117:1-47 (provgr. 2001)
NM 34 305:1-308 (provgr. 2003)**

Utgrävningens fynd år 2004 **NM 34 969:1 - 233**

Negativ: **F: 133 410 -133 415**

Diapositiv: **54 249 - 54 254**

Lägenhet

Registerby: **Knapsby**

LR beteckning: **3**

Lägenhetsnamn: **Svartå slott**

Ägare: **Magnus Linder**

Adress: **Observatoriegatan 8D, 00140 Helsingfors**

3. BOPLATSENS BELÄGENHET OCH TOPOGRAFI

Den lokaliserade boplatsen är belägen i den södra delen av parken vid Svartå slott, ungefär 50-70 m söderom herrgårdens huvudbyggnad. Fornlämningen ligger idag på ett näs runt vilken Svartån rinner. Svartåns yta är här 23-24 m över havet efter att åns vattennivå reglerats i samband med ett kraftverksbygge. Som ett resultat av dessa sentida förändringar är vattennivån invid boplatssområdet högre än vad som annars varit fallet. På grund av vattennivåns höjning är det lätt att ana sig till hur boplatsens näromgivning sett ut under stenåldern.

Området sluttar svagt mot söder och i parken växer mest glest planterade (många ståtliga) träd och buskar. Största delen av området är belagd med gräsmatta, som genomskärs av flera parkgångar.

Boplatsfynd har 2003 påträffats även österom själva slottsparken i åkerslutningen på Svartåns östra sida. Denna del av boplatssområdet har sannolikt skadats svårt av jordbruk och bruksverksamhet.

4. UTGRÄVNINGSTEKNIK

Eftersom Museiverket i det beviljade utgrävningstillståndet önskat att utgrävningar ej skulle utföras i det centrala boplatssområdet vid allén, valdes i stället den närmare den forna strandlinjen belägna grusvägen (ner mot det gamla stallet) som utgrävningens objekt.

Redan före utgrävningens inledande kunde man tydligt urskilja att vägen var av yngre datum än park allén som utgrävts år 2004. Den verkade också nedgrävd varför det redan från början stod klart att fyndlagren kunde komma att vara skadade. Eftersom ingen säker information om boplatsens nedre gräns erhöles genom de tidigare provgrävningarna och man ville skydda låta bli att skada de bäst bevarade boplatssdelarna valdes vägområdet som provgrävningens syfte trots ovannämnda osäkerhetsfaktorer gällande kulturlagrets bevaringstillstånd. En liten provruta öppnades dock nära 2003-års provgrävningens område för att jämföra de stratigrafiska iakttagelserna under utgrävningen.

Före utgrävningens inledning avlägsnades det hårt packade gruset från den nedre (södra delen) av vägen ner mot Svartå slotts konferensutrymmen (i det gamla stallet) med grävmaskin. Efter att gruset avlägsnats snyggades grävningens områdes kanter upp och allt löst grus samlades i en hög norr om grävningens område. Arbetet tog nästan två dagar i anspråk och var förhållandevis tungt och mödosamt. Provgropen grävdes med murslev genom samtliga lager efter att grästorven avlägsnats.

Eftersom vägen till stallet och därmed utgrävningens område ej kom att ligga i linje med de tidigare undersökningarna (och koordinatsystemet) utpålades detta år ett rutsystem

med bokstäver och siffror för grävningsområdet (A-I och K/1-3). Grävningsområdets storlek var 30 kvadratmeter (10 x 3 m.).

Efter utpålningen avlägsnades det mörka sentida sotiga jordlagret som låg emellan stenåldersavlagringarna och väggruset med murslev och spade. Den svarta jorden sållades och befanns innehålla material från historisk tid, fönsterglas från 1800 talet, järnslag, spikar och några kritpipsskaft m.m.

Grävandet av kulturlagret skedde i kvadratmeterstora rutor med murslev i först 5 och senare 10 cm:s lager. All grävt sand och silt/lerjord sållades genom ett finmaskigt såll (3-4 mm) varvid samtliga även mycket obetydliga keramikfynd togs till vara.

Som fixpunkt användes samma statyfundament vis allén som under tidigare utgrävningar (tal 040 = 28,51 m.ö.h.).

Utgrävningen dokumenterades fotografiskt (svartvita och dia bilder) och genom att rita nivåkartor i skala 1:25.

5. UTGRÄVNINGSRESULTAT

Kulturlagret var tunt över hela det undersökta området men i alla rutor påträffades fynd från stenåldern. I de sydligaste lägst belägna utgrävningrutorna påträffades sen kamkeramik och den forna strandlinjen kunde fastställas till ca. 26,5- 27 m.ö.h. vid tiden för boplatsens sista bosättningsskede under sen kamkeramisk tid.

Som helhet kan dock fyndmaterialet ses som relativt ensidigt och ingalunda i klass med fynden från provgrävningen vid allén 2003. Kulturlagrets färgningar var endast mycket obetydliga och närmast obefintliga i utgrävningsområdets södra delar.

5.1. Kulturlager

Boplatsens 5-20 cm tjocka kulturlager täcktes av i medeltal 5 cm sot och kolbemängd jord som innehöll modernt fyndmaterial. Ovanom detta svarta skikt fanns 20 cm tättpackat fyndtomt väggrus i till synes ett enda, enhetligt lager. Jordmånen i kulturlagret bestod av mycket fin stenfri siltaktig sand som i de lägst belägna (sydligaste) utgrävningrutorna övergick i hård seg lera. I samband med anläggandet av vägen har sannolikt en stor del av de överst belägna fyndlagren skadats eller t.o. försvunnit varför de nu undersökta nivåerna endast torde utgöra delar av de ursprungligen åtminstone något tjockare kulturlagret.

5.2. Fyndmaterial och datering av boplatsen

Utgrävningens fynd var sedvanliga för en strandboplats från typisk/sen kamkeramisk tid och bestod främst av ganska små krukbitar, avslag av flinta, bergart och kvarts samt ett fåtal små brända benbitar. Två avbrutna, av enkla avslag framställda flintpilspetsar och några flintskrapor var de enda egentliga föremålsfynden. De rikligaste fynden påträffades i de nordligaste (högst belägna) rutorna av utgrävningsområdet och i provgropen nära allén. En del av krukbitarna var här t.o.m. så stora att de kunde limmas ihop till en större bit av ett randparti av ett kamkeramiskt lerkärl med ornering med snedställda rombiska figurer.

Stenåldersboplatsen i Svartå slottspark kan på basen av fynden entydigt dateras till typisk kamkeramisk tid (Ka II:1 - III:1). Topografiskt är boplatsen placerad mellan 26,5 och 28,5 meters höjdkurvorna. Den sammanlagda boplatsarealen kan uppskattas till minst ca 2500-3000 kvadratmeter.

6. SAMMANFATTNING

En sista provutgrävning av den år 2000 påträffade stenåldersboplatsen i Svartå slottspark utfördes den 31.5 -11.6.2004. På basen av utgrävningsfynden kunde den sen kamkeramiska strandlinjen för slottsparken med säkerhet bestämmas till ca 26,5 m.ö.h och de centrala bäst bevarade boplatsdelarna avgränsas till ett ganska litet område i alléns omedelbara näromgivning (se översiktskartan).

Provutgrävningarna av stenåldersboplatsen i Svartå slotts park kan i och med denna utgrävning anses slutförda på ett tillförlitligt sätt. Då inget inom en närstående framtid syns hota boplatsen bör framtida provundersökningar koncentreras till boplatsdelarna i åkerslutningarna österom Svartå slottspark på andra sidan Svartån. Provgörningarna i detta område är rätt arbetsamt med tanke på områdets storlek och det tjocka mull lagret. Maskinell avtorkning av relativt stora provytor av åkern kan vara en lösning för att få ut tillförlitlig information om fornlämningens bevaringstillstånd. Alternativt kunde ett provgropssystem ge ett snabbt svar på om behovet av fortsatta undersökningar i denna del av fornlämningen.

6. NEGATIVFÖRTECKNING

Foto Jan Fast 3004

- F: 133 410 Arbetsbild, provgropen utgrävs. Foto från nordväst.
- F: 133 411 Utgrävningsområdet i nivå 1. Foto från nordost.
- F: 133 412 Arbetsbild. Lager 2 utgrävs (stud. Anu Seppälä och Helge Österman)
- F: 133 413 Arbetsbild, utgrävningsområdet dokumenteras (ark. stud. L. Friberg.)
- F: 133 414 Utgrävningsområdet i nivå 2. Foto från nordost.
- F: 133 415 Provgropen i nivå 2. Foto Från ost.

7. DIAPOSITIVFÖRTECKNING

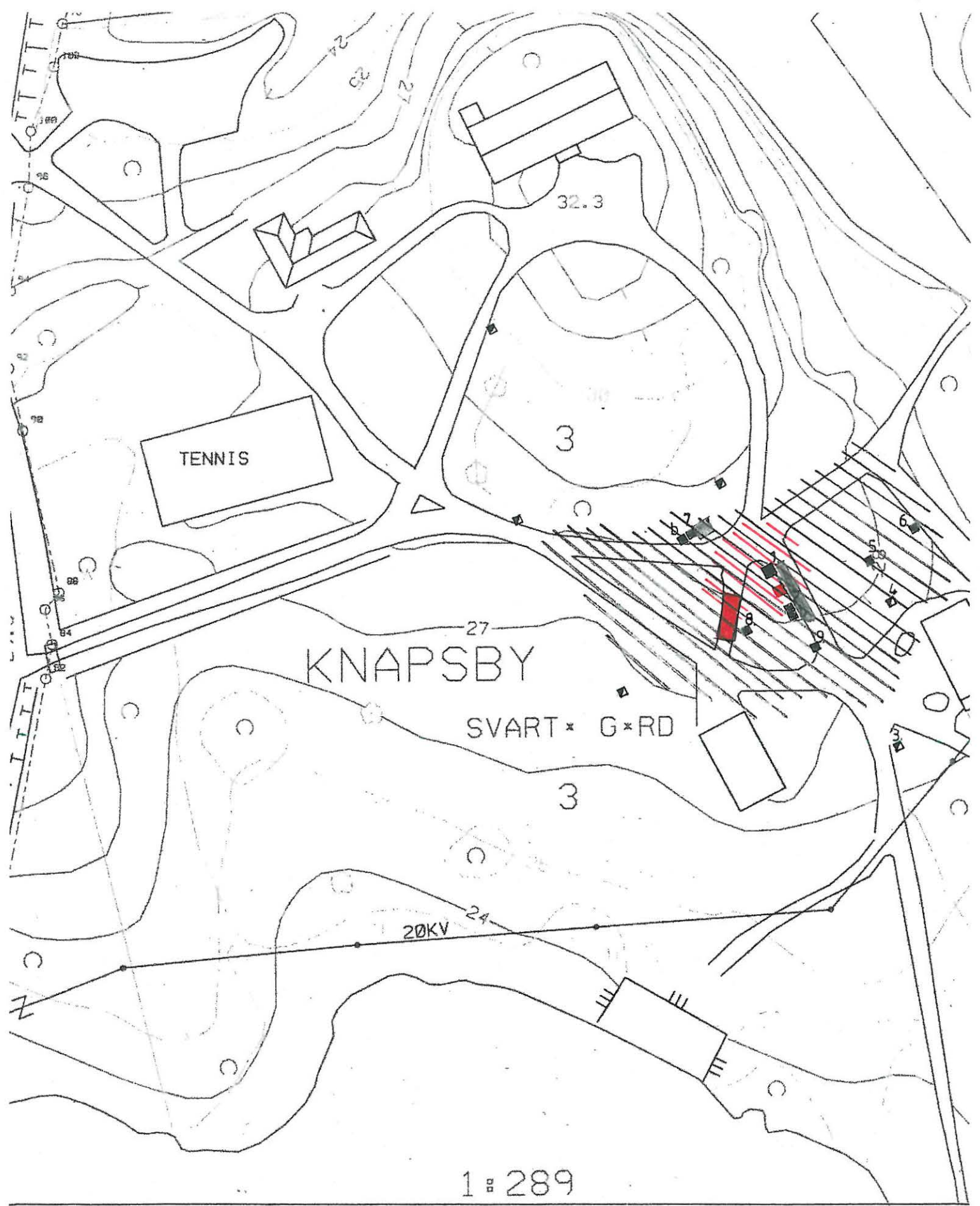
Foto Jan Fast 2004

- 54 249 Utgrävningsområdet i nivå 1
- 54 250 Arbetsbild. Lager 2 utgrävs.
- 54 251 Arbetsbild. Lager 2 utgrävs.
- 54252 Arbetsbild. Lager 2 utgrävs
- 54 253 Provgropen i nivå 1. Foto från ost.
- 54 254 Arbetsbild. Lotta Friberg ritar nivåkarta över nivå 2 i provgropen.

KARIS KNAPSBY SVARTÅ SLOTT
Utdrag ur grundkarta 1:20 000 (2014 12 Kirkniemi)

Utgravningsplatsen utmärkt med rött

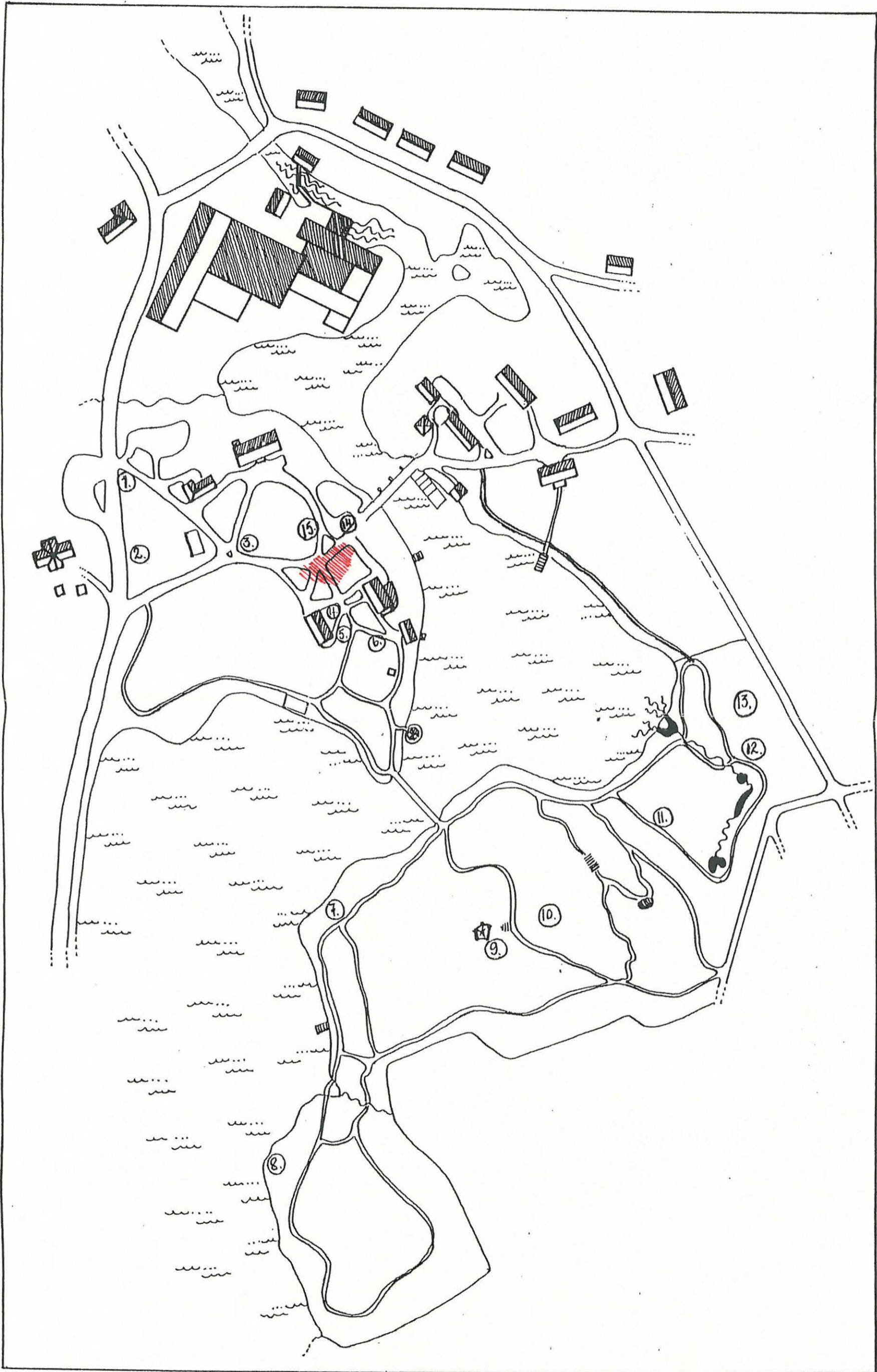

KARIS KNAPSBY SVARTÅ SLOTT 2001/2003/2004
 Översiktskarta 1:1000

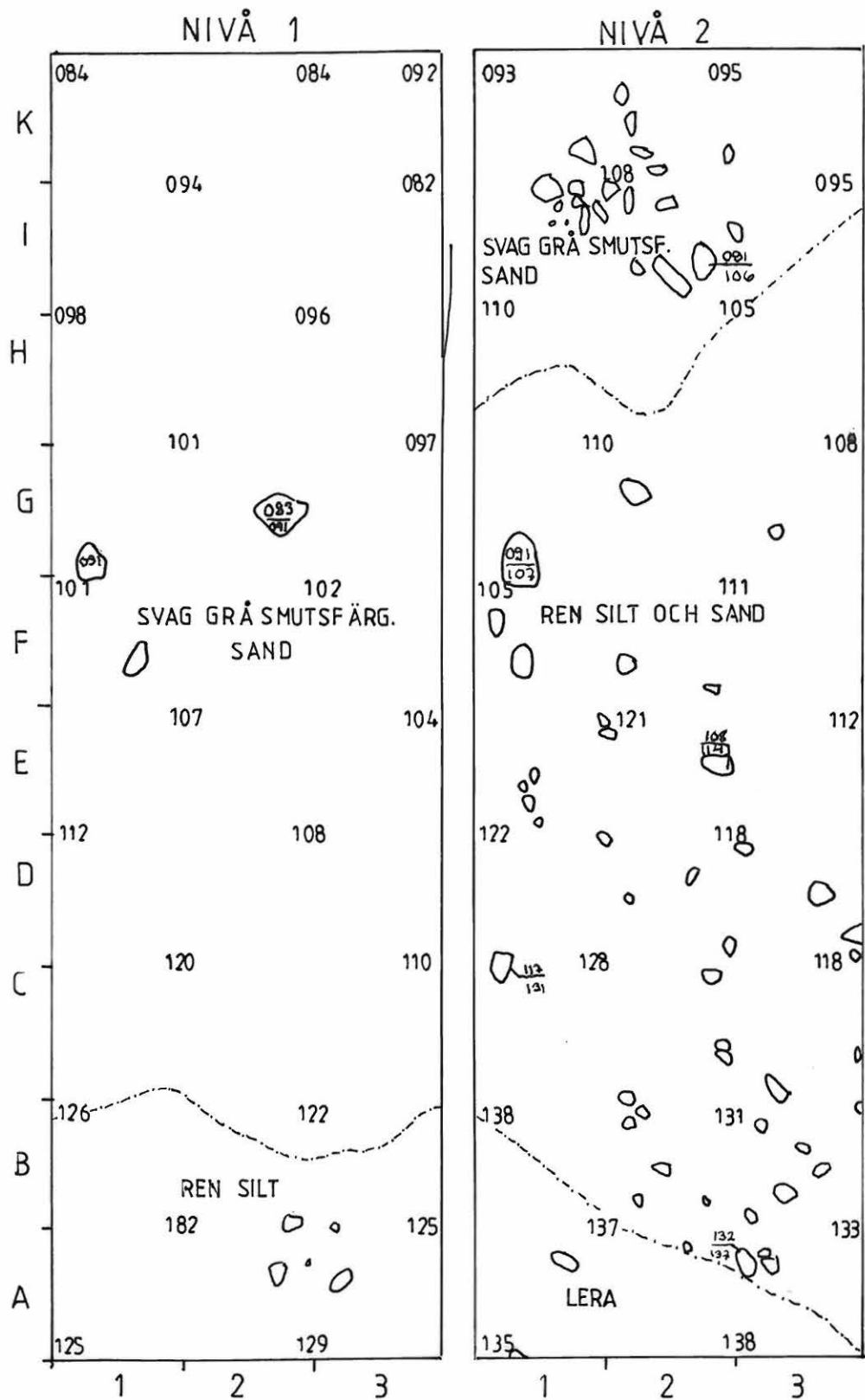
- ////// Stenåldersboplats (Boplatens centrum utmärkt m. rö#)
- Provgrop (fyndförande)
- Provgrop (fyndtom)
- ▬ Provdike 2003
- ▭ Provgrop 2003 (2x2 m)
- Utgrävning, omg., 2004

ÖVERSIKTSKARTA
(A3 - KARTSKISS)

Kådis Knäpsby Svarta Slötspark
 J. Fast 2004
 Översiktskarta
 1:500 i skala
 Stenålderboplatsens ungefärliga placering
 i förhållande till slötsparkens byggnader utmärkt m. rött (■■■■)

KARIS KNAPSBY SVARTÅ SLOTTSPARK
 J. FAST 2004
 Nivåkartor, utgrävningsömr. nivåerna 1-2
 Skala 1:50
 Fp 040
 Rit. J. Fast

KARIS KNAPSBY SVARTÅ SLOTTSPARK

J.FAST 2004

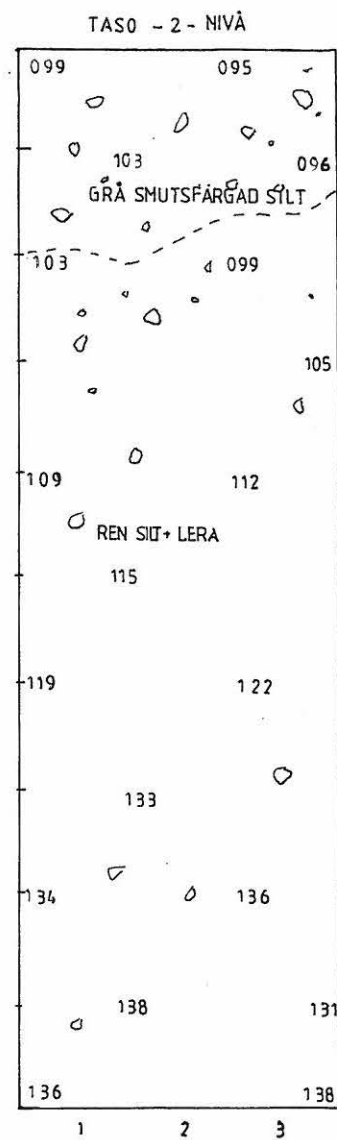
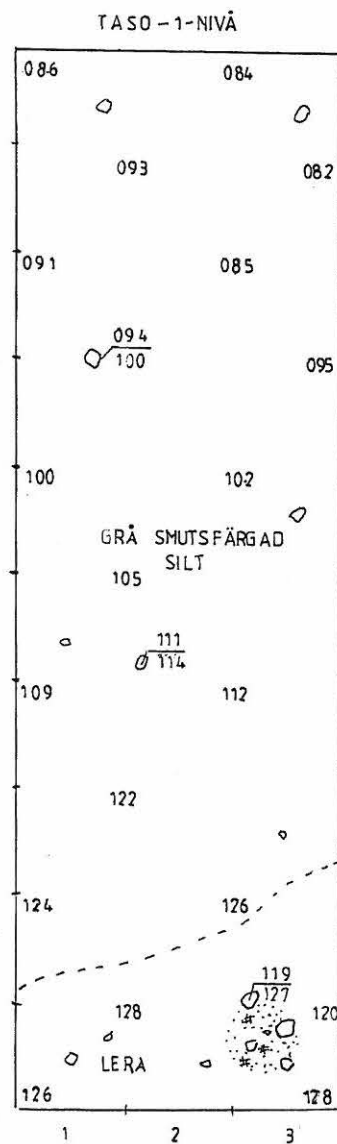
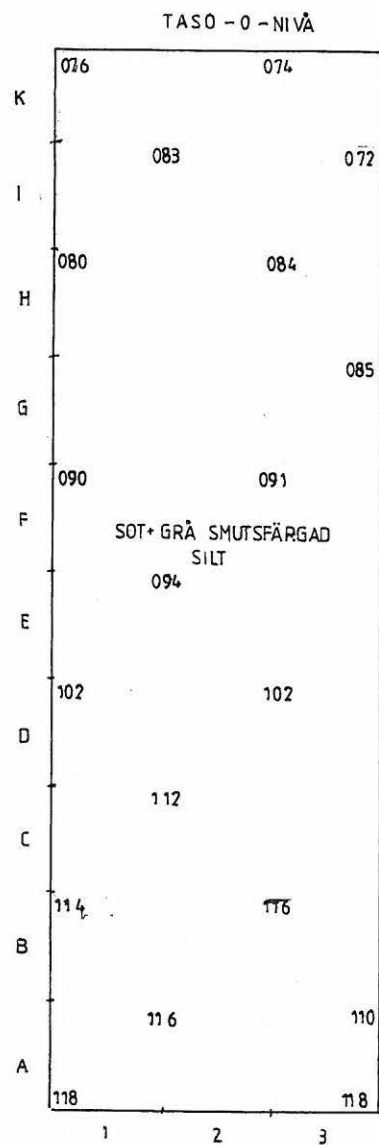
NIVÅKARTA

PROVGR. OMR. NIVÅ 0-2

SKALA 1:50 (rit. 1:25)

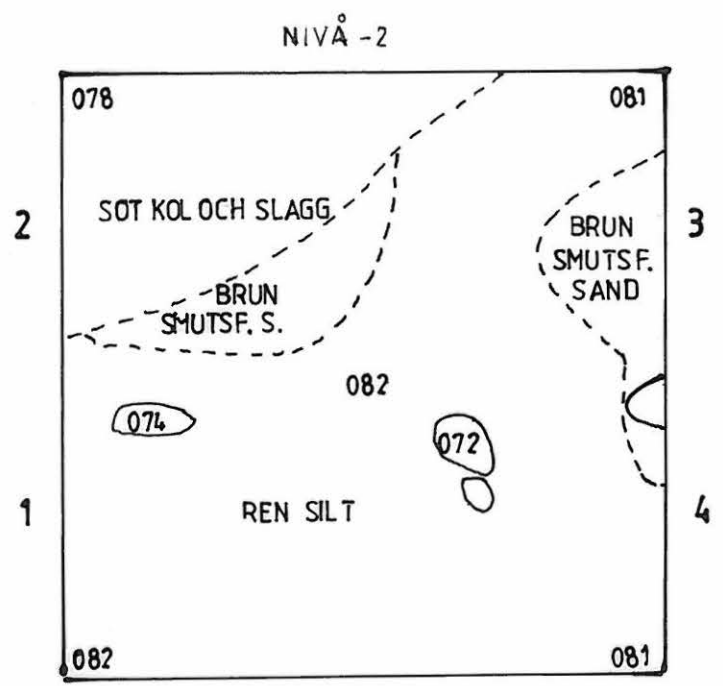
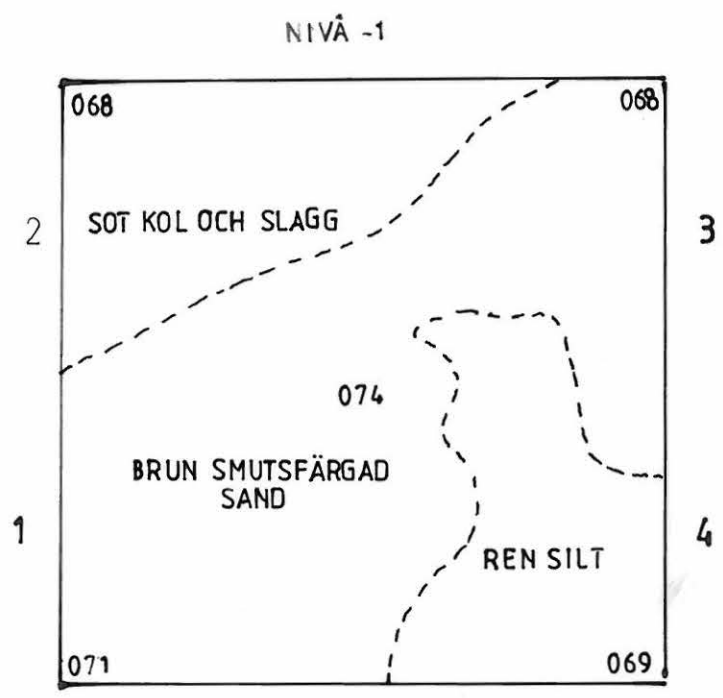
FP 040

RIT. L. FRIBERG

KARIS KNAPSBY
 SVÄRTÅ SLOTTSPARK
 J.FAST 2004

NIVÅKARTA
 PROVGROPEN NIVÅ 1-2
 FP 040
 SKALA 1:25
 RIT L. FRIBERG

KARIS KNAPSBY SVARTÅ SLOTTSPARK

J.FAST 2004

F:133411
Utgrävningsområdet i nivå 1. Foto från nordöst.

F:133414
Utgrävningsområdet i nivå 2. Foto från nordöst.

KARIS KNAPSBY SVARTÅ SLOTTSPARK
J. FAST 2004

F:133413
Arbetsbild, utgrävningsområdet dokumenteras.

F:133412
Arbetsbild, lager 2. utgrävs.

KARIS KNAPSBY SVARTÅ SLOTTSPARK J. FAST 2004

F:133 410
Arbetsbild, provgropen utgrävs. Foto från nordväst.

F:133 415
Provgropen i nivå 2. Foto från ost.